

KÖZMŰVELŐDÉS

Felelős szerkesztő: Wagner Sándor.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári-, az esetleges reklameciók pedig a kiadóhivatalnak (Papp György) küldendők.

Megjelenik minden vasárnap.

Az előfizetés díjai:

Egész évre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 Kor.
Félévre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Negyedévre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2

Hírdetések díjszabás szerint.

A kath. tanítók III. nagygyűlése.

Hozzá vagyunk szokva, hogy a különböző tanítógyűléseknek tenorja a fizetésjavítás körül hangzik el. És ezen mi, akik a tanítóknak, főleg pedig a felekezeti tanítóknak nyomoruságos, mondhatjuk szégyenletes helyzetét jól ismerjük, egy cseppet sem csodálkozunk. Sőt természetesnek találjuk. Legfennebb azon csodálkozunk, hogy megelégedésnek a folytonos panaszolkodással, az állandó kuncorgással. Mert az mégis csak felháborító dolog, hogy a XX. században a népnek nevelői, akik tizenkét évi folytonos tanulással szerzik meg tanításra képesítő oklevelüket, nagyon sok esetben silányabb javadalmazásban részesüljenek, mint a különböző rendű hivatalszolgák, akikről csak az ími-olvasni tudást kívánják meg. Az meg aztán egészen bizonyos, hogy a kultuszminiszterium portása sokkal jobban van fizetve, mint akár egy városi elemi iskolai igazgató.

Tessék csak figyelemmel kísérni a különböző felekezeti és községi tanítói állomásokra hirdetett pályázatokat, mint ahogy mi megtegyük.

Van ott csirkéről, tojásról, mustról, hasábfáról, ésős kukoricáról, külön harangozói és iskolaseprési díjról szó — csak éppen tisztességes fizetésről nincs említés. Ezeket a pályázatokat olvasva, nem tudjuk, hogy dühöngjünk-e, elmerüljünk-e a keserű humor levébe vagy a buta rezignáció csendes mosolyával hűtsük le pezsdülő vérünket. Rendesen megnézzük, hogy vajjon nem 200 év előtti újság (ha ugyan akkor volt ilyen) került-e a kezünkbe? Meggyőződve az ellenkezőről, azt vizsgáljuk, vajjon nem falusi bakterek, disznópásztorok, határcsöszök számára vannak-e hirdetve azok a pályázatok? Fájdalommal győződünk meg, hogy azok bizony csak is oklevéllel bíró tanítók számára vannak hirdetve.

És ezért a nyomoruságos díjért kötelezve van az a tanító akár heti 38 órára is. Azonkívül megkívánják tőle, hogy iskolán kívül is hathatós szociális munkát fejtessen ki. Végezze a felnőttek oktatását, szervezze és vezesse az ifjúsági

egyesületeket, legyen gazda, kertész, méhész, pomologus — a nép oktatása céljából. Ezen kívül ne parlagiasodjék el, hanem haladjon a korral. Olvasson és tanuljon folyton-folyvást. Tegyen általános műveltségre szert és szerezzen kellő képzettséget az előbb említett gazdasági ágakból és szociális feladatokból. Persze mind ezt nem szophatja az újjából. Szakmunkákat kell vásárolnia, folyóiratokat kell járattatnia, kísérleteket kell végeznie. Mindez az időn kívül pénzbe, sok pénzbe kerül.

Honnan vegye? Az időből talán még kifutná, habár a családjának is kell időt szentelnie, de honnan kerül ki a pénz? A csirkéből, a tojásból, stb-ből, a 3—400 frtból? Hiszen ez a családnak sem elegendő, csak éppen, hogy az éhenhalástól menti meg. Mert úgy áll a dolog, hogy a szegény tanítók rendesen nagy családdal vannak megáldva. Bizony erre a szegény családokra a paterfamilias nap-nap után kell hogy idézze az „ég madarait és a mezők liliumát”, amelyekre sem az állam, sem a felekezeti hatóságok, sem a községek nem gondolnak s mégis vígan énekelnek, ugránoznak és pompásan öltözködnek.

Am mindez nem ad feleletet a fentebbi kérdésekre s kár is volna ezekre feleletet keresni, mert nagyon keserű lenne.

Ezek után tehát megokoltunk véljük azon lefelől tett kijelentésünket: nem csodálkozunk azon, ha a különböző tanítógyűlések tenorja a fizetésjavítás körül hangzik el.

Annál nagyobb bámulattal, szeretettel és elismeréssel adózunk a kath. tanítók III. nagygyűlésére összegyűlt egyházi és nemzeti napszámosoknak, akik félre téve személyes keserveiket, nem magukról tanácskoztak, hanem a közelmúlt fájó tanulságain okulva, különösen azt kutatták, hogy minő eszközökkel, minő módszerrel emelhetnék és fejleszthetnék a nemzeti öntudatot és fajszeretetet.

E tekintetben a kath. tanítókat ugyan sohasem érte mulasztás, de különösen tárgyalták ezt a kérdést mégis „am a szent meggyőződésből — miként a nagygyűlés

védője, Zichy Gyula gr. pécsei püspök megnyitójában mondotta — hogy e pontban egy magából álló, fajrokonok s erőteljes jó barátok nélkül szűkölködő nemzet nem lehet eleget . . . S midőn e tudatot úgy magunkban, mint e haza minden gyermekében nagyra nevelni óhajtjuk, nem túlhajtott sovinizmus s nem idegen jogok tagadása vezérel bennünket, hanem ama hazaszeretetlenk fenséges példája, melyet maga az isteni Mester adott akkor, midőn hazájának s nemzetének balsorsa felett fájó könnyeket sirt.”

Ismételten üdvözljük tehát önzetlen hitsorsosainkat és testvéreinket, hogy törhetetlen idealizmusuk jegyében kezdtek meg és végeztek be nagy gyűlésüket.

* * *

A kath. tanítók III. nagygyűlésének lefolyását a következőkben ismertetjük:

A székesfővárosban aug. 27-iken kezdődött nagygyűlés iránt rendkívül nagy volt az érdeklődés. A tudósítások szerint a vendékek száma jóval meghaladta a négyezretet. Kutatásunk ellenére a résztvevők közt erdélyire nem igen akadunk, kivéve Bilinszky L. drt.

Pedig van tanítószövetségünk, amely egyesíti magában az összes kerületi tanítóegyesületeket. Legalább ez az általános egyesület gondoskodhatott volna méltó képviselőkről.

A Mária-utcai Jézus-szíve templomban 9 órakor mondott csendes mise után a Szent-István-Társulat dísztermében Zichy gr. pécsei püspök, védő, nyitotta meg az ülést olyan beszéddel, mely a gyűlés programjának tenorját valósággyal megszabta. A nagygyűlést Szentgyörgyi Jordán Károly, apátplebános, az Orsz. Kath. Tanügyi Tanács egyházi elnöke üdvözlölte.

A himnusz közös éneklése után Ember Károly tartotta meg előadását a „nemzeti öntudat és fajszeretet” fejlesztéséről. Határozati javaslatot terjesztett elő, melynek 5. és 6. pontja így hangzott: „A nemzeti történelmi oktatás reformáltassék. A nemzeti irodalom nemzetnevelő hatása jobban méltányoltassék.” A következő előadók a nemzeti öntudat és fajszeretet fejlesztésének módszerével foglalkoztak az oktatás különböző fokán.

A népiszkolára vonatkozó részt Miklóssy József esztergomi tanító, a tanítóképzőkre vonatkozót Guzsvenicz V. (Esztergom), a középiskolákra vonatkozót Bilinszky Lajos

dr. a nagyszabedű sz. Ferencendő-növekek vezetésé alatt álló intézet igazgatója adta elő.

Bertalan Vince (Esztergom) azt kívánja keresztülvitetni, hogy az 1868. XXXVIII. t. c. tervbe vett revíziója alkalmával az előkészítő bizottságba a kath. tanfériák is a megillető arányszámban meghívassanak. Acsay Antal dr. egy tanár azt óhajtja, hogy főiskoláinknak névelőintézeti jellege az egész vonalon kidomboríttassék.

Walter Gy. dr. kívánatosnak tartja a kath. tanítóknak is megadni azt a vasúti kedvezményt, amelyet az állami tanítók élveznek. Dehután Giesswein S. dr. a töle megszokott alaposággal a ker. szocializmusról beszélt, határozati javaslatot terjesztvén elé, hogy a tanítók III. kongresszusa kérje, hogy a tanítóképzőkben tartanak előadásokat a nemzetgazdaságtanból, kiváló tekintettel a gyakorlati alkalmazhatóságára.

Tóth Géza a népiskola feladatáról szólott a kivándorlás csökkentése tekintetében. Javaslat: El kell törölni a Cunard-féle t. cikket. 2. Meg kell nehezíteni az útlevel kiadását. 3. A közteherviselést s a katonai szolgálatot meg kell könnyíteni. 4. Hazai cikkeket kell fogyasztani s így a hazai munkásoknak kenyerét biztosítani. 5. Gazdasági szak- és vándortanítók alkalmazandók. 6. Iskolai nevelésünknek két alapelve legyen: a) a vallásosság, b) a hazaszeretet. Határozati javaslata S. pontjában olyan sokat tűz a néptanítók elé, hogy azt még papíron is — bevezetésünk után — soknak tartjuk, azért le sem közöljük. Wohlmutb Ernő a kath. népiskolai, ifjúsági és népkönyvtárak nevelő hatásáról értekezett. Paska István plebános, a népszövegségék létesítését hangoztatta. Kovács Gy. dr. a tanítók képzésével való vonatkozásban a tanítók erkölcsi és anyagi helyzetéről tartott előadást. Ugyancsak e téma körül mozgott Barabás György. Többek hozzászólása után kimondták, hogy egyik felszólaló javaslata szerint kéréseik nem teljesítése esetében sem lépnek szociális-féle szakszervezetekbe, mert remélik, hogy a méltányos kérések rövidesen teljesítenek.

A második nap első előadója Dreisziger F. a társadalom feladatáról beszélt, kijelölve az iskolának, irodalomnak, művészetnek, sajtónak stb. feladatát. Walter Gyula a tanítók árvaháza létesítése érdekében emel szót. Kőrödi Miklós pécsi tanítóképzőintézeti tanár az államosítás ellen emel szót. Egy két javaslat nyomán kélt felreértés tisztázása s a tisztikar megválasztása után Zichy Gyula gr. püspök bezárta a termékenyítőleg lefolyt gyűlést.

Az erd. róm. kath. státus középiskolái.

IV.

Még mindig nem láttuk nyomát az Értesítőkből annak, hogy az ifjakat a nagyobb kirándulásokon nyert tapasztalataikról beszámoltatták volna. Pedig talán akár a magyar írásbeli kapcsolatokban, akár az önképzőkben meg lehetne tenni. E helyett a tanárok adnak számot felesleges méretekben s itt-ott túlságba menő ömlengésekkel a kirándulásokról.

A szorgalmas és szegény tanulók támogatására mindenik gimnázium felhasználta a maga rendelkezésre álló eszközeit. Mindenik intézetnél elég sokan élveztek egész v. féltandijmentességet. Ezt a kedvezményt igen helyesen — két év óta — az egyes tanartestületek adhatják meg. Elég fájdalom, hogy majd mindenik intézetnél az első félévi értesítő alapján több tanuló elvesztette ezt a kedvezményt.

Égész tandijmentességet kapott a 7 intézetben 156, felet 194 tanuló. Az elégedett tandij a befizetett tandijösszegnek az egyes intézeteknél 7—15%-a közt váltakozott.

A szegény tanulók felségítésében sokat tettek a segítő-egyesületek, melyek mindenik gimnáziumunknál szépen végzik humánus működésüket. A rászorultakat segítik ruházzal, tankönyvekkel, esetleg a tandij kifizetésével. Marosvásárhelyt a segítő-egyesület jó szívű családoknál néhány igen szegény tanulónak váltakozó rendszer mellett ebédkosztot is biztosított. Ezt az okos és szép dolgot többi gimnáziumaink is — a körülményekhez képest — bevezethetnék, mert már előbb rámutattunk arra, hogy a tanulóknak hiányos táplálkozásából minő bajok származhatnak.

A tanári és ifjúsági könyvtárak, valamint a különböző szertárak mindenik intézetnél tudatos tervszerűséggel egészítették ki. A Gyfélérvári főgimn. Értesítője a tanári könyvtár és más szertárak többszörös példányait is feltüntette, amit igen helyesen a többi gimnázium is megtehetne. Ennek célszerűsége egészen kézenfekvő. Elsősorban a felesleges példányok kieserelésével a testvérintézetek egészíthetnék ki a maguk szertárait és könyvtárait, azután más intézetekkel is lehetne e cserét folytatni. Ilyenformán csekély, majd semmi kiadással lehetne értékes dolgokhoz hozzájutni.

Az Értesítők elén ezúttal is megtaláljuk az u. n. programértekezéseket. Ezek természetesen különböző értékűek, de — kettőnek kivételével — mind olyanok, amelyek a tanulóifjúságnál érdeklődésre számíthatnak s így tanulságosak. Mert hiszen a programértekezések arra valók, hogy az ifjúságnak az iskolai év után a nyári szünetben is egy pár hasznos és kellemes órát nyújtsanak. Az idei munkálatok közül különösen ki kell emelnünk a következőket:

„Az élet értéke és jelentősége” Szporni Jánostól (Gyfehérvár). Nem eredeti munka, de szívigható szép gondolataival, emelkedett stílusával bizonyára megtette hatását a felsőbb osztályú tanulóira. Bilewski József lebergi érek 1905-ben íntó és oktató körlevelet intézett egyházmegyéjének középiskolai tanulóihoz. Ezt a körlevelet fordította le Szporni, ezzel is közre akarván munkálkodni abban, hogy a középiskolában nevelkedjenek olyanokká, akik a fensőbb rendeltetés tudatát, erejét és emelkedettségét tudják beleönteni szellemük és testük tetéibe. Tudjanak dolgozni és keressek a munkát, a mely őket óvja és tökéletesíti, másokra pedig hasznosakká teszi. Erkölcsüknek tisztasága és vallásosságá bizottsága jellemük feddhetetlenségét és következetességét, munkaszeretetük kitaratását, gondolkodásuk fensőbbiségét.

„A mádefalvi veszedelem” címen Balló István dr. (Csiksomlyó) alapos, 85 oldalra terjedő történelmi tanulmányt tesz köze. Az értekezésnek a csiki diákokra nézve aktuálitása is volt, mert Csikvármegye 1905. okt. 8-án fenyves ünneppel avatta fel a Mádefalván lemészárolt székely vértanúk sirja felé állított emléket. Balló tehát azt célozta, hogy a tanuló ifjúság kellőképpen megismerkedjen a mádefalvi veszedelem okával és lefolyásával s méltányolni tudja azoknak emlékét, akik a két éven átfolytatott bujtogatásnak s az ősi székely alkotmány védelmének lettek ártatlan áldozatai. Célját a szerző derekasán megoldotta, amennyiben lelkes, meleg előadással tudományos színvonalon álló monográfiáját írta meg az egyik híres osztrák lelketlenségnek.

„Az alkoholizmus veszedelmé”-ről szól tanítványainak okulásul Huber Imre (Kolozsvár.) Egy érdekes mesével, amely már eleve lekötötte az ifjú figyelmét, kezdte előadását s aztán úgy intézi a dolgot, hogy egy cseppet sem lesz száraz és unalmas, az érdeklődést mindvégig lekötötte s közben tanít és eszméltet. A számkok, híres vizsgálók adatai, a fiziológiai érvek világos, áttekinthető csoportosításban egészen meglepően jelennek meg az olvasó előtt. A szerző négy év óta előadásai közbe illesztve beszélt tanítványainak az alkohol veszedelméről s most ezeket az előadásokat foglalta össze ebbe az okos, hasznos értekezésbe. Megérdemelte volna a külön kiadást is, hogy szélesebb körbe is útát találjon.

„Bárczy Sándor pályájáról” — értekezik Burger Ártur (Székelyudvarhely).

Helyes dolog volt a tanulókat az irodalmi megújulás ezen jelentős alakjával megismertetni, mert az irodalomtörténeti oktatás keretében az uttörőnek kellő méltatására nem jut elég idő.

Nem önálló kutatásokon alapuló munkálat, hanem a szétszórta, de mégis hozzáférhető adatoknak szerves egészebe való foglalása. Sok helyt meghaladott álláspontot is magáévá tesz a szerző, de célját — tanítványai irodalomtörténeti ismeretének bővítését — így is becsületesen megoldotta.

Végül vizsgálódásaink befejezésékként konstatálhatjuk, hogy gimnáziumaink Értesítői mind gonddal szerkesztve, könnyen áttekinthető, s világos képet nyújtanak intézetünk állapotáról, működéséről. Bizonyos tekintetben még igen részletezők is. Magunk részéről pl. feleslegesnek tartjuk a tananyag részletes közlését tárgyak és osztályok szerint. Hiszen az azonos tanterv előírja, hol, mit, mennyit kell tanítani; tehát ezt évről-évre ismétlődő lenyomatni — nincs értelme.

Értesítőinkről szólván, helyesen kifogásolta egyik politikai napilapunk, az Alkotmány is a „fontosabb főhatósági rendeletek és leiratok” c. rovatot. Bizony ezek között egészen jelentéktelenek is előfordulnak, meg még olyanok is, amelyek egyáltalában nem valók a nagy közönség, még kevésbé a tanuló ifjúság elé.

Vége.

A moloch.

(Folytatás.)

Mikháza és Akosfalva községeket akartam ez alkalommal ismertetni absztinens és temperans szemüvegen nézve, de közbejött a radnóthi alkoholelles gyűlésünk, melyet folyó hó 26-án délután tartottunk, azért szól ezen közlemény Radnóthról és az ott tartott gyűlésről.

Radnóth tekintélyes városi község 2000 lélekszámmal. Lakossága úgy nemzetiségi, mint vallási tekintetben vegyes.

Itt van az erdélyi róm. kath. státusnak 5400 hold terjedelmű uradalma négy tanyával. A státus házilag kezelő mintaszerűen. Az intéző 14 év óta Deák Ignác, ki nagy sulyt fektetett arra, hogy a státus ezen uradalma morális hivatásának is megfeleljen.

Tisztelet és elismerés illeti a nagy tehetőségű és szorgalmú intézőt, mert csakugyan szembevittük a morális eredményt úgy vallási, mint nemzetiségi tekintetben. Mikor a státus gróf Bethlen Márktól átvette az uradalmat, a község román lakossága túlnyomó volt, a községnek román jellegét adott.

Most egészen magyar jellegű, a román lakosság is beszél magyarul, a magyar lakosság

nevekedett. Egész utcák csinos házakkal épültek be, városias színezetet nyert a község. A törvény követelményeinek megfelelő szép róm. kath. iskola van két tanerővel. Impozáns két tornyú templom díszíti a községet és nyújt lelki művelődést és az élet fáradalmai, küzdelmei között erőt, kitartást és vigaszt. A lelkesi állomás és a tanítói állomások is rendszeresítve vannak.

A községnek tekintélyes intelligenciája van. A takarékpénztár és a fejlődésben levő tejszövetkezet szolgálja a község gazdasági érdekeit, műkedvelői társaság fejleszti az egyetértést, a közművelődést.

Hogy hány kerékkötője van a gazdasági, vallás-erkölcsei és művelődési érdekeknek, tudniillik korecsma, tisztán nem tudom, hanem van tultengően elég, az bizonyos, felmegy 8-ig. Ez pedig elérhetően sok.

Miért mentünk éppen Radnóthra alkohol-ellenes gyűlést tartani?

Annak is megvan az oka. Dr. Halász István absztinens orvos rég óhajtott meglátogatni az ő kedves barátját Vojt Manó tekintélyes haszonbérő urat és családját, én is tartoztam egy vízzel Deák Ignác intéző urnak, ki a múlt év nyarán két más tekintélyes úr társaságában Nagyernyében járt tejszövetkezetünket meglátogatni és tanulmányt venni fel. Akkor megígértem, hogy megfogom látogatni. Ezen kedves kötelességünknek akartunk eleget tenni. De mi absztinensnek bárhová megyünk a kellemest, összekötjük a hasznossal. Alkohol semmi alakban nem élvezzük, tehát van arra időnk és kedvünk.

Ez azért nem dicsékvés, mert ezt bárki megteheti, csak akarnia kell, tehát mindenkivel közös lehet. És mi éppen ezt nagyon akarjuk, azért rendezünk elveinket, mozgalmunkat ismerető gyűlést.

László János ügybuzgó plebános, Deák Ignác intéző és Vojt Manó haszonbérő szorgoskodtak, hogy legyen publikum.

Kérdheti talán valaki: hát ily tekintélyes urak szorgoskodása szükséges arra, hogy közönség hozzassék össze? Megvalljuk, hogy szükséges. Mert társadalmunk alkohol élvezetre van szoktatva és berendezve. Más gyűlések után rendszeren iszunk és fájdalom, nem vizet, hanem alkohol tartalmú mérges folyadékot és nemcsak a szomj eloltási mértékeig, hanem igen sokan, igen gyakran azontúl is, némelykor reggelig is.

Már most oly gyűlésre hívnak, hol egy orvos és pap arra biztatnak, hogy ne igyunk csak jó vizet. Mit akarnak azok? Akkor miért csinálják és árulják a pálinkát? A szenvedélyes szeszélok nem is jönnek, hanem eljönnek azok a jó temperansok és eljöttek Radnóthon is tekintélyes számmal mind férfiak, pedig a nőknek is fölülte szükséges ezen kérdésben a felvilágosítás. Jövőre vigyázzunk, hogy nők is legyenek jelen, a családi életben rendkívül sokat segíthetnek, sok helytelen szokást szüntethetnek meg. Egészséges, józan közvéleményre van szükségünk!

A gyűlést délután 4 órakor tartottuk meg. Alantirt ismertette az alkoholelleses mozgalom célját, eredetét, eddigi eredményét. Feltűntette az alkohol rombolását szellemi és testi tekintetben. Tompitja a vallási, önbecs, tisztesség és igazság érzéket. Vázolta azon dulásokat, melyeket a családi és társadalmi életben előidézik. Hangsúlyozta azon már sok körültekintően észlelő nézetét, meggyőződését, hogyha népünk az ivási mánia veszedelmes útján tovább halad, menthetetlenül elpusztul, elveszti önállóságát és ellenálló képességét.

Részletesen ismertette az alkoholelleses szövetség célját. Gondolkozásra hívta fel az érdeklődő közönséget s azután eszlatkózzék a szövetséghez. Vegyék fel a céltudatos küzdelmet az alkohol ellen.

Azután dr. Halász István orvosi szempontból ismertette az alkohol káros hatását az emberi test szervezetre. Megrendítő eseteket hozott fel orvosi tapasztalataiból, melyek körösportjában folyó évi jun. 24. napja óta történtek. Csak a megrendítőbb eseteket sorolta fel, mert ha a kisebb eseteket is elősorolná, előadása pár óráig tartana. A jelenvolutakra mély hatást tettek az előadások, egyetértésüknek és együttérzésüknek éljenzés által adtak kifejezést.

Horvath Albert nyugalmazott főszolgabíró és földbirtokos úr Radnoth közönségének elismerését és hálaát tolmácsolta a tanulságos előadásokért. Mindenben egyetért ő is és mindannyian, kik jelen vannak. Élénk színekben tüntette fel azon rombolásokat, melyeket az alkohol túlságos élvezése Radnoth községben is előidézik. Rendtelenségek, lopások, a munkásoknak méltatlan és igazságtalan viselkedése a birtokosokkal szemben napirenden vannak és ezt mind a pálinka okozza, mely elveszi az ember helyes belátását, holondul meg bele minden rosszba. Neki ugyan van korecsmája más által kezelve, de igen szivesen ma bezártná, csak ne látná a nép süljedését és pusztulását. Ő 75 éves ép és egészséges és ezt annak tudja be, hogy csak 1848-ban honvéd korában volt ittas, akkor is kénytelenségből társai erővel leitatatták, de azóta vagy teljesen mellőzte a szeszest italokat, vagy csak a legkisebb mértékben élvezte. Életében csak kétszer volt beteg és 75 éve dacára nem cserélné el testi erejét és épségét a 40 éves alkoholistával.

Utánna László János és Deák Ignác intéző méltatták világos felfogással az alkohol ellenes mozgalmat és mondottak köszönetet.

A gyűlés harca kész hangulatban oszlott el és tekintélyes tagokat nyertünk.

Érdekes és utánzatra méltó, hogy a státusuralmában sem a eselédék, sem a munkások pálinkát nem kapnak, azt pénzül kapják ki, tisztességes fizetésük jár. Nagy küzdelembe került, míg a pálinkát száműzhetné az intéző, de tapintattal sikerült. Kezdetben a pálinka megvonása miatt nem akartak munkára menni, de megadták magukat és most ez nagy előnyére van az uradalomnak is, mely nagy hordókban volt kénytelen a pálinkát hordani. Egy fogat és 2-3 munkás csak a kiosztással foglalkozott. Sok zavar és kellemetlenség volt. A munkásokra is nagy előny, hogy pénzül kapják ki, tetemes része megtakarítja. Ily helyes és bölcs eljárás, intézkedés kifolyása, hogy az uradalom az idén is a fenyegető munkás sztrájk-tól megvált kímélve. Kítőrőben volt háromszor is, de mindig méltányos eljárással békés elintéztést nyert.

Azon tudattal jöttünk el 27-én reggel Radnothról, hogy ezen alkalmat is jól kihasználtnak, a kedves családok körében is sikerült megismertetni és megkedveltetni hasznos és üdvös mozgalmunkat. Radnoth községben termékeny talajra találunk, a tekintélyes értelmi osztály és a nép józan része is megértett minket, szives készséggel segít az alkohol Moloch elleni küzdelmünkben.

Ezen tudat bátorít a további küzdelemre.

Szeptember 8-án Jobbágytelke községben délután 5 órakor, a vesernye után tartunk Is-ten segedelmével az iskolai helyiségben gyűlést, melyre a kedves paptestvérek, tanítók és nép figyelmét felhívjuk és megjelenésüket kérjük, nők is minél többen legyenek jelen.

(Folyt. köv.)

Szabó György.

TANÜGY.

Értesítők.

Az erd. róm. kath. státus fenntartása alatt álló iskoláktól kapott értesítőkről a következőkben számolunk be.

A sz. Ferenczendi nővérek nagyszobeni tan- és nevelőintézetének értesítőjét közli Bilinszky Lajos dr. igazgató. Ebben az intézetben volt: óvóiskola, elemi és polgári leányiskola, tanítónőképző.

Az óvóban a tanév folyamán felvettek 52 növendéket, az elemibe 154, a polgáriba 144 (4 tanuló), a tanítónőképző 4 évfolyamára 160 rendes és 8 magántanulót. Az egész intézetbe összesen 510 növendékét vettek fel. Ez az intézet az épület fekvésénél és higiéniajánál fogva bátran kelhet versenyre a legeszsége-sebb tanintézetekkel és internátusokkal. Ennek tulajdonítható, hogy a tanulóifjúság egészségi állapota teljesen jó volt, habár a mult ősszel Nagyszobában óriási tifuszjárvány volt, amely azonban az intézetet megkímélte.

Az intézet tanítótestületének a tanításnál óriási nehézségekkel kellett megküzdnie, mert az utjonnan belépő növendékek között alig egy pár tudott magyarul, lévén nagyrészt német és román ajkúak. Az intézet kiváló gondot fordított a vallás-erkölcsei nevelésre, mely mellett azonban méltó és megillető helyet kapott a hazafias nevelés is. „Földrajzi és történelmi tanításunk — mondja az értesítő — első sorban arra irányul, hogy minden növendékünk megismerje, megszeresse e hazát; hogy büszkéek legyenek arra, hogy e hazának gyermekei.”

Nagyon helyesen, a kézimunkatanításnál a lukszus munkák helyett megtanulták a növendékek saját ruhaneműiket kiszabni és elekszíteni. „Úgy a fehérneműket, mint a felső ruhát egyszerűen, de esinosan és izlésesen eltudják készíteni.” Bár így tennének minden leányiskolában.

Az intézetben van 200 növendék befogadására berendezett internátus, melyben a mult tanévben 185 növendék volt, ami elég bizonyosság az intézet közkedveltsége mellett.

Az intézet tantestülete az igazgatón és főnöknőn kívül 27 tagból állott. Az elemi iskolában a püspöki tantervet, valamint a tanítónőképző első három évfolyamán, a polgáriban pedig a miniszteri tantervet követték.

A könyv- és szertárak kellően gyarapodtak. A növendékek különböző forrásokból az évfolyamán 1806870 K. segítséget élveztek, melyből püspök úr önműtsága 3100 Kt. adott. A tanítóképzés vizsgálaton 29 jelölt nyert oklevelet.

Csiksomlyói r. kath. tanítóképző intézet és gyakorlóiskola. Karácsonyi József igazgató a kántorképzésről értekezik. Az egy közönség tájékoztatása végett rámutat arra, hogy a kántori oklevél megszerzéséhez előbb tanítói oklevelet kell szerezni, mielő következik, hogy nagyon ferde a társadalom azon felfogása, mely szerint a kántori rendszer kisebb képzettségűnek tartja a tanítónál. Közli tehát a kántori vizsgálat anyagát azon kettős célból, hogy a szolgálathaladóknak az új tantervet s az esetleges különbséget pótolják, másodszor azért, hogy azon okl. tanítók, akik kántori vizsgára készülnek, tájékozást nyerjenek arra nézve, hogy mielő, minő terjedelemben készüljenek.

Az intézet a mult iskolai évben fennállásának 48-ik évét töltötte be. A tanítótestület az igazgatóval együtt 12 tagból állott.

Az intézet fenntartásához az erdélyi püspök sajátjából 3677/66, Csikvármegye évi 600 koronával járult hozzá. Az intézetbe beiratkozott év elején 93, évvégére maradt 86 növendék. Az előmenetelnél az elégtelen osztályzat 32/36%, ami tanítóképzőnél feltűnő magas.

Tanítóképesítésre 1906. jún. havában előállott 20 végzetett növendék, kik közül 13 kapott tanítói oklevelet.

1905. szeptember havában 31 jelölt állott képesítőre azzal a szokatlan megokolással, hogy az 1904/5. tanév végén a „tanító-jelöltek készületlenség miatt vizsgálóptek.” Egy kicsit furcsa ez az általános készületlenség, amely még furesább lesz azáltal, hogy a két hónap múlva előállott 31 jelölt közül csak 19 kapott képesítőt s ezek is csupa elégséget.

Az intézet mellett internátus is volt két külön épületben elhelyezve, melyekben összesen 62 növendék nyert szállást. Magán szálláson, kivéve a szülei háznál, nem lehettek a növendékek. Igen helyes! Az internátusi díj a lehető legesekélyebb volt havi 18 K.

Az intézettel kapcsolatban van az 5 osztályú osztatlan elemi gyakorlóiskola, melynek összesen 51 tanulója volt.

A *szebeni r. k. Terézárva*ház. Ezt az intézetet Mária Terézia magyar király azzal a céllal alapította, hogy az árvagyerekek valláserkölesi felnevelésével gyarapodjék a polgári elem. Fennállása óta az intézet öt ezernél több árvát nevelt fel a társadalom hasznos tagjává.

A növendékek legnagyobb részt az ipari pályára helyeztették el, de sok százra megy azoknak a száma is, akik az u. n. latájner pályákon töltik be feladatukat.

Az intézet tisztiszemélyzete 5, tanítószemélyezte 4 tagból állott, ezenkívül volt 2 felügyelő nevelő, 3 intézeti mesterember s 8 tagból álló segéd-és szolgaszemélyzet. — Természetes, hogy a nevelés szigorú valláserkölesi alapon épült fel. Az egészségi állapot nem volt valami kedvező, mert a városban uralkodó tifuszjárvány az intézetbe is behatolt. Mindazonáltal haláleset csak egy fordult elő.

Az intézetben volt összesen 160 növendék, (27 fizető) és pedig 137 fiú, 23 leány. Különlapon tartott az intézet ötöt (3 fiú, 2 leány), iparra kiadott 30 fiút. Így az intézet összesen 195 növendékről gondoskodott. A leány növendékek a szt. Ferenczről nővérek intézetébe jártak, 48 fiú pedig az állami főgimnáziumba. Az árvaházról fenntartott hat osztályú elemi iskolának 117 tanulója volt, melyből 31 kívülről járt be. — Az intézet pár év előtt alapítójának emlékére szoboralapot létesített, melynek pénzalapja jelenleg 2371 K. 28 fill. Csak örömmel és büszkeséggel konstatálhatjuk, hogy ez a rendkívül humánus és magasztos célt szolgáló s a maga nemében hazánkban páratlanul álló intézet Prokupek Sámuel igazgató böles vezetése alatt feladatát a legszebben oldotta meg s oldja meg remélhetőleg a jövőre is.

Elnapolt petíció. A gyefehérvári szövetkezett pártok László Mihály dr. mandátuma ellen beadott petíciójának tárgyalása szeptember 4-ikére volt kitűzve. Minthogy azonban Bolgár Emil előadó időközben megbetegedett, a petíció tárgyalását bizonytalan időre elhalasztották. Ez csak arra jó, hogy a kedélyek továbbra is igazlomban legyenek.

H I R E K.

Legenda a rózsáról.

Jézus kedves tanítványa
János volt csak közelebb,
Az Úr mellett, — a többiek
A városba' voltak épen.

„János, hisz esz s megvallasz-e
Engem?” Kérdé szelid hangon.
„Igen, Uram!” felelt János
S tövis termett lenn a hanton.

„S mondd: remélsz-e szent hitedben?”
„Erényeink üdvre valnak,
Ah, remélem!” — S zöld levele
Sarjadott a tüske-ágnak.

„János, szeretsz-e te engem?”
Szólt az Isten. „Óh, szeretlek!”
Felelt János. S kinyílt nyomban
Rózsája a szeretetnek . . .

Földes Zoltán.

— **Kinevezések.** Vezér László a kolozsvári szt. József finevelő régensévé, Rak József kolozsvári káplán a papnövelde tanulmányi felügyelőjévé nevezetett ki. — Petri József gergyóalfalvi káplán Kolozsvárra, Dézsi Lajos újművés Székelyudvarhelyre, Gál Tamás pedig Gergyóalfaluba küldettek káplánoknak. — Szabó János székelyudvarhelyi káplán Csiksomlyóra helyettes főgimn. vallásstanárra nevezetett ki. — Balogh József csiksomlyói gimn. vallásstanár Brassóba nevezetett át.

— **Mozgalmas élet** kezdődött már tegnap a városban a főgimn. körül. Szülők és gyermekek zsongának a folyosókon s iparkodnak mihamarább a beíratások jutni, ami bizon nem könnyű dolog, mert különösen az első osztályba nagyon sokan jelentkeznek, s félnek, nehogy a törvényes létszám betöltével kiszoruljanak. Am, mint minden esztendőben, ez idén is nagyon sokan fogtak az első osztályból kiszorulni, mert a kért párhuzamos osztály felállítását nem engedélyezte a főhatóság.

— **Vezér Lászlót** a papnevelő tanulmányi felügyelőjét püspök úr önméltósága a kolozsvári egyetemi ifjak szemínáriumának igazgatójává nevezte ki. Míg egy részről az előléptetéshez szívből gratulálunk, másrésztől fájjaljuk, hogy elveszítjük körünkől azt a munkás, mindenkitől nagyrahecsült fiatal tehetséget. Isten segítse meg új állásában, hol tudományos kutatásaira is tágabb tér nyílik számára.

— **A függetlenségi pártalakulások** erősen megindultak mindenfelé a vidéken. Legutóbb Alvincen alakult meg a függetlenségi pártkör. Elnök lett Batta Bertalan nagybirtokos. Az alakulógyűlésen résztvettek a nagyenyedi függetlenségi párt küldöttei Fogarassy Albert pártelnök vezetése alatt.

Csikszépvízen lelkes ünneplés közepe aug. 26-án folyt le a megalakulás, melyen jelen volt Török Ferenc plebános, a kerület ágilis képviselője. Pártelnök Zakariás István dr. lett.

— **Csiky Miklós** gyulafehérvári főgimn. tanárt a főtanhatóság megrongált egészségének helyreállítása céljából felévre szabadságot. Reméljük, hogy ez idő után friss egészségben üdvözöljük viszont a kiváló tanítóerőt, a jó és mindenkitől szeretett kollégát.

— **Beszámoló.** A tövisi róm. kath. egyház Hunyadi János-féle templomának régi, nagy értékű harangja megrepedvén ennek helyébe az

újnak beszerzési költségei fedezésére f. hó 19-én jötekkönyvelő műsoros estély rendeztetett, amely 306 K. 80 f. bevételt eredményezett. Ebből a szükséges kiadásokat levonva, a mi 109 K. 60 f. a tiszta jövedelem 197 K. 30 f. Felülírtak: Gáspár János orsz. képviselő 10 K., Klein Mór Szászrégen 5 K., Salamon Hermán 4 K., Klein Mihály 5 K., Ujváry Imre kir. telekkönyvvezető Nagyenyed 4 K., Péter Paulini 2 K., Fogarasy János 2 K., Bretián Miklós 2 K., Zlamál Ágost 2 K., Deák Teréz 2 K., Lelle Rozália 6 K., Salomon Simon 3 K., Imreh József főszofigabiró 4 K., Farnos Elekné 4 K., Inezefy Albert 1 K., Géher Hubert 1 K., Dr. Mátyás Mihály Nagyenyed 2 K., Kovács Miklós 1 K., Kaufmann Gyula 3 K., Horváth László 3 K., Rácz Gábor 2 K., Krenzel Sándor 5 K., Dr. Fried Armin Gyulafehérvár 5 K., Fried Dávid 2 K., Fried Lipót 2 K., Özv. Bocsa Sándorné Benedekről 1 K., Fancsaly István 1 K. 20 f., Szilágyi Lajos Marosvásárhely 5 K., Rácz Efrém 2 K., Tamás András 2 K., Bugán József 2 K., Szaboles Endre Nagyvárad 1 K., Deutsch Mór 2 K. — Összesen 98 K. 20 f. Midőn e beszámoló nyilvánosság elé terjesztem, egyuttal igen kedves kötelmemnek ismerem a szives pártolás és nagylelkű adományokért a rendező bizottság és hűveim nevében hálás köszönetet mondani. A műsor előadásánál közreműködő hölgyek és urak szintén fogadják az egyházközség halálját. Tövisen, 1906. augusztus 29. Baráczy Albert r. k. esperes, plebános

— **Bányászok sztrájkja Hunyadban.** Petrozsényben, mint onnan táviratozzák, a közsémbányák munkásai sztrájkba léptek. Ma a sztrájkmozgalom kiterjedt a társulat petrozsényi és farkasvölgyi bányáira. Minden lányamunka szünetel. A munkások küldöttséget menesztettek a bányagazgatósághoz, feltételeik azonban nem voltak elfogadhatók. A rendet eddig nem zavarták meg. Az illetékes hatóságok a helyszínen vannak és arra törekcsenek, hogy a válalat és a munkások között megegyezést létesítsenek és így a sztrájk mielőbb megszűnjék.

— **A kivándorlók szentmiseje.** Gróf Vay Peter, a Szentatya főpapja, a németországi katolikusok nagygyűlésén figyelmeztette a jelen voltak, hogy az évről-évre növekvő tengerentúli kivándorlásnak kétharmad része a katolikus államokból, nevezetesen Ausztriából, Magyarországból és Olaszországból kerül ki. Nagyon szükségesnek látja tehát, hogy a tengerjáró hajókon a katolikus papoknak hely és alkalom nyujtassék a szentmisére és a katolikus hívők lelki szükségleteinek kielégítésére. Indítványozta, hogy járják ki a gőzhajótársaságoknál a szentmise megtarthatását a hajón. A társaságok remélhetőleg hamarosan teljesíteni fogják ezt a méltányos kérést.

— **Kitiltott földgömbök.** A közoktatásügyi miniszter „Die Erde. Herausgegeben von J. Felkl in Prag. Entwurf und Zeichnung von Otto Delitsch Litographie und Vordruck des geogr. lith. Institutes von J. Felkl in Prag“, valamint „Die Erdkugel nach den neuesten Quellen bearb. Geogr. artist. Aust. v. Ernst Schotte in Berlin“ föliatú földgömböket 28.420—1906. számú rendeletével, részint a magyar közjogba ütköző hibái, részint pedig fogyatékos és elavult tartalmuk miatt a hazai összes elemi, polgári iskolákból, gimnáziumokból, reáliskolákból, tanító és tanítóképző intézetekből és egyéb közép és felsőfokú tanintézetekből kitiltotta.

— **A pápa testvéröccse.** Sarto Angelónak hívják a Szentatya édes testvéröccsét s bár a hetvenedik évehez közeljár, mégis különb, mint akárhány legényifjú. A minap például Mantua városából kiindulva, hét mérföldnyi útát tett meg

gyalogosan, egyhuzamba. El se fáradt. Ugyan csak nemrég a kertjében sétált. Már esteledett, de azért észrevette, hogy a bokrok között egy gyanus ember lopódzik a kapu felé. Az öreg Sartó utána szaladt és egy-kettőre a földre tepert. Mire a csendőrök előkerültek, már össze is volt kötözve a gazfickó, a kiről kiderült, hogy lopni akart a házban. Szóval igen derék öreg ember a mi pápánk testvére.

— **Az Orsz. Kath. tanítói segítőalap** aug. 25-ikén tartotta közgyűlését. Az erdélyi egyházmegyéből mint résztvevőnek Szabó Sándornak nevét láttuk. Begovesevich Róbert v. püspök pénztári jelentése szerint a segítőalap vagyona 193.884,58 K. A jelen évre a közgyűlés 29 ösztöndíjra 3000 Kt és 75 segítségre szintén 3000 Kt szavazott meg. Időközi segítségekre az elnök rendelkezésére 1594 Kt bocsátott. A 100 koronás ösztöndíjat elérte az erd. egyházmegyéből: Ráduly Gáspár, a megüresedett helyre bejutott: László Dénes. A 40 koronás segítségből kapott: Özv. Boga Jánosné, Orbán Ferenc, Szabó Imre.

— **A német katolikusok** 53. nagygyűlése Essen németországi híres gyárvárosban folyt le, mely minden tekintetben fényesen sikerült. A magyarok is képviselve voltak. A pápa elküldte a maga nevében Vanutelli bíborost, a kinek felszólalásai óriási hatást keltenek. Az összegyűlt katolikusokat, a kinek sorában tömelen sok munkásember szorongott, Vilmos császár táviratilag melegen üdvözölte. Az értekezések főleg a szociális kérdések körül forogtak és igen sek megzavarni való tanulságot foglaltak magukban. A német katolikusok helyt álltak magukért, ezt még az ellenséges lapok is kénytelen-kelletlen elismerték. Jövő évben Würzburg városában fognak összegyűlni.

— **Hány szociáldemokrata van?** Egy new-yorki újság írja, hogy az ő és új világban együttvéve 8.601.384 szociáldemokrata van, akik a következőképpen oszlanak meg: Németországot 3.008.000, Franciaországot 1.200.006, Ausztria-Magyarországot 780.000, Belgiumot 500.000, az Egyesült-Államokat 442.000, Ausztriát 421.270 stb. stb. elvtárs boldogítja. Ugyanez a lap írja, hogy mióta a vallástalan iskolákat Franciaországban meghonosították, a szociáldemokraták száma meghatszorozódott, a fiatal bűnösök száma pedig meghatszorozódott. De ezt tudva megis fogják követelni a magyar „felvilágosodottak” a szabad iskolát, amelybe pap se ne tegye a lábát és a hol a katekizmusnak nyoma se legyen.

— **Csizma és házaset.** Szibéria egyes tájain érdekes lakodalmi szokás divatos. Ugyanis a nászlakoma után, mikor az ifjú pár új hajlékába először lép be, az asszonynak le kell huzni az ifjú férj csizmáját. Az egyik csizmában pedig erszény, a másikban korbács van. A melyik csizmat először huzza le az asszony, a szerint kell a babona értelmében a férjnek szigorúknak lennie feleségével szemben, vagy pedig a pénzdolgokban teljesen szabad kezét engedni. A nagyon szerelmes gyenge vőlegények úgy csalják aztán meg a babonát, hogy mindegyik csizmába erszényt tesznek. Hadd higgye az új asszony, hogy jól választott.

IRODALOM. MŰVÉSZET.

* **Az alkoholelles szövetség értesítője** címen az erd. alkoholelles szövetség, melynek lelke és vezetője Szabó György nagyrényei esperes-plebános, egy füzetet adott ki. E füzeten azok az előadások kerültek a nagy nyilvánosság elé, melyeket az egyes előadók a szövetségnek f. év jún. 24-ikén Marosvásárhelyt tartott alakuló gyűlésén mondtak el. A tanulságos és érdekes füzetet a szövetség minden érdeklődőnek szívesen megküldi.

* **Felhívás.** Szűz Mária választott leányainak szolgálatot vélni tenni, és azon reményben, hogy szíves fogadtatásra találók körükben, — kis kézikönyvecskét állítottam számukra össze a következő tartalommal: Előszó. A kongregáció szabályai. Az ünnepélyes fővel szertartásai: Veni Sancte, Veni Creator, Ermek szentelése, Trienti hitvallás, Főljánlási ima, Magnificat, Te Deum, Szent vagy, Uram, Tantum ergo, Genitori. Az előjárók választásának és főlavatásának szertartásai. Naponkénti társulati imák: Reggel, Üdvözlet, Menyországnek királynéja, Este, Lelkiismeretvizsgálat, Olthalmad alá futunk. Heti gyűlések alkalmával végzendő imák: Gyűlés elején, Zsolozsma a szeplőtelen fogant. tiszteletére, Gyűlés végén, Lorettói tetenye, Tanácskozás után. Ájtatosság az elhunyt tagokért, Letenye Krisztus kinszenvedéséről, A mélységekből (129. zs.) Különböző ájtatosságok: Karénekek, A rózsafűzér, Októberi rózsafűzér-ájtatosság, Emlékezzél, Szent Alfonz imádsága bájban és szenvedésben, Naponkénti főljánlás szűz Máriához, Fohász kísértés idején, Rózsafűzérke a szeplőtelen fogantatás tiszteletére, Gyónás előtt, Gyónás után, Áldozás előtt, Áldozás után, Kilencenapi ájtatosság a szeplőtelen fogantatás tiszteletére. Néhány szó a búcsúról. Mi a búcsú, Hányféle a búcsú, Van-e az egyháznak hatalma búcsút engedni? Miből engedi az egyház a búcsút? Mi a teendők, hogy búcsút nyerjünk? A kongregánisták búcsúnappjai. Láthatni ezen tartalomjegyzékből, hogy megtalálhatnák a kongregánista leányok könyvecském-ben minden a kongregációban előforduló szertartást és használatos ájtatosságát. Ezen könyvecske egész vászonkötésben piros metszettel 80 fillérért kapható. Zombor, (Bácska) Schönbö Xav. Ferenc, káplán.

* **Az „Örökimádás”** című katolikus folyóirat jul.—augusztusi füzete rendkívül dús tartalommal jelent meg, melyből különösen kiemelendők a következő cikkek: Saly László: Az Oltárszentség és a keresztény megújulás. — Pallmann Péter: A szent áldozás a keresztény multban. — Kimutatás a budapesti Központi Oltáregyesület által az 1906. évben ajánlott tárgyról. — Az Örökimádás temploma. — Oltáregyesületi ügyek. — Hirdetések. Karkecz Lajos: A legfőbb Oltárszentség, amennyiben szentség. — Ligouri szent Alfonz. — Mise a legméltóságosabb Oltárszentségről. — Oltáregyesületi ügyek: A kalocsai Oltáregyesület köréből. — Az Oltáregyesület a pécsi egyházmegyében. — Az Oltáregyesület a szatmári egyházmegye területén. — Halottaink. E valóban életrevaló folyóirat a Központi Oltáregyesület (Budapest, IX. ker., Üllői-út 75.) kiadásában jelenik meg s előfizetési ára egy évre csak 3 korona. Ajánljuk t. előfizetők pártfogásába.

CSARNOK.

Püspökségei zsinat.

(Folytatás.)

Az iskolaügyre vonatkozó határozat azért érdekes, mert jöllehet akkor állami népoktatás jóformán semmi se volt s így az ősrégi katolikus népoktatás nemcsak irányt szabhatott volna, hanem teljesen függetlenül s önálló katolikus fölfogás szerint is rendezkedhetett volna be: mégis úgy határoztak, hogy előbb megvárják, micsoda tantervet ad ki az állam, hogy aztán ahhoz alkalmazkodjunk mi is, holott talán lehetett volna egészen függetlenül olyan jó oktatási tervet készíteni, hogy az imponáljon

majd az állami tanterv készítőinek is. No, de ha most még élné valaki ama jeles zsinat atyái közül, azt felelhetné erre:

— Ne tessék mindent kritizálni: néhai való jó Kemény Jánossal, aki szintén híres erdélyi celebritás vala a régi jó időkben, mi is azt felelnék: „mi is tudtuk, mit kellett volna tennünk, de csak azt tehetők, amit lehetett.”

Hát való igaz, hogy akkor többet tenni tényleg nem lehetett. De azóta!

Ha csak a koronázás óta lefolyt negyven évi időt tekintjük is, be kell ismernünk, hogy bár rengeteg az a pénz, amit püspökeink a népoktatás emelésére fordítottak és így a haladás sok irányban igazán örömdetes: egy újabb zsinatra az egyházmegyei népoktatás egységes szervezése és céltudatos igazgatási rendszerének megállapítása körül nagy és fontos feladatok háramlanak majd.

Igy, hogy egyebet ne mondjak, amint más megyékben már régen be van hozva, a kerületi esperesek tisztétől el kell választani a népoktatási felügyeletet, és külön espereskerületi tanfelügyelőseket szervezni, hogy ezek az egyházmegyei főtanfolyamok központi igazgatása alatt intéztek a népoktatási ügyeket.

Épen nem szükségessé pedig, hogy ezek a kerületi tanfelügyelők kizárólag egyháziak legyenek. A fő az, hogy értsenek a pedagógiához s a kath. oktatásügy magasztos szellemében s érdekei szerint járjanak el. Hány érdeműt és tapasztalt öreg tanító és tanár van, aki, ha kész kiadásai megterülnék, szívesen vállalkoznék egy-egy espereskerület iskoláinak pedagógiai felügyeletére s ha nem is mint rendes, de például mint tiszteletbeli tanfelügyelő ha csak 3—4 évben egyszer teljesítene is iskolátogatót esetleg a rendes tanfelügyelővel közösen: tapasztalatai alapján nemcsak a tanítással megbízottaknak, hanem maguknak a rendes tanfelügyelőknek is fölöttébb értékes utbaigazításokat adhatna. Most már, amikor nemcsak sok a népoktatási, hanem a tanítóképzési intézetek mellett tanítóképző intézetünk is van és egyelőre a tanítás terve is országosan szervezve van, egy ekkora egyházmegye nem nélkülözheti többé az egységes népoktatási szervezetet. Sőt, a növevő intézetek nagy száma s a velük szemben érvényesítendő különös tekintetek indokolták tennék, hogy ezeknek külön központi tanfelügyelőjük legyen s így a főtanfolyamok inkább csak a világi tanterv által gondozott intézetekre fordítsa minden gondját és idejét. Ez a vezetés egységét azért nem bontaná meg, mert hiszen mindketten a püspök segítőitársai, aki vitás esetekben vagy hatásköri összeütközésnél, mint legfőbb igazgató maga dönt.

Ellenkezőleg inkább szabadabb áttekintést és mozgást biztosítana a főtanfolyamoknak, aki nem volna kénytelen a zárdaiskolák és nevelőintézetek speciális körülményeivel foglalkozni. Nézetem szerint csak is ilyen egységes központi szervezés mellett lehet a többi közt az iskolák és a tanítószemélyzet jobb ellátásáról is gondoskodni, mert csak így lehet áttekintést nyerni a fennforgó szükségletekről, a meglévő fedezetéről s a hiányzó összegek nagyságáról és tehát csak így lehet gondoskodni arról, hogy honnan és miképp teremtdjék elő ez a hiányzó fedezet. Nem tudok ellentánni annak sem, hogy kifejezzem azt a nézetemet, hogy jó lesz ezzel a szervezéssel nem késni, mert nem bizonyos, hogy meddig lesz vele módunk. Én tartok tőle, hogy egy újabb politikai kiegyezésnek a népoktatás teljesen való magyarrá tétele (Bánffy programja), vagy a teljesen ingyenes népoktatás (haladóparti program) örve alatt a népoktatás teljes államosítása lesz az egyik

ára. A liberális magyarok előbb-utóbb elhiszik, hogy majd eljön a magyar vezényszó ideje akkor, ha a teljesen magyarrá tett népoktatás révén mindenki fog magyarul tudni s kiegyeznek egy újabb egyházpolitika árán, amint anno 1893—94. szépen kiegyeztek a katolikusok bőrére.

Való igaz, hogy az efféle parlamentáris despotizmus ellen a proponált szervezetség sem segít, ha t. i. már megvan a baj; de igenis segíthet a hathatós ellenállás sikeres szervezésében s abban, hogyha egy ilyen reform csak a törvénynek meg nem felelő, vagy nem magyar intézetek ellen irányoztatnék, akkor mi összes iskoláinkat könnyen meg tudjuk menteni. S különben is, kötelességeink teljesítését nem tehetjük függővé a jövőnek bizonytalan, ha talán valószínű alakulásaitól. Mert lám az is meglehet, hogy a mostan rázúdult véghetetlen nyomor és szenvedés napjaiban a maga kárára (mert csakis így szokta) megtanulja a magyar, hogy bizony botor dolog volt az a nyakra-főre való államosítás, amivel már jóformán minden jogot a központi hatalom kezébe juttattunk át, amely hatalom most irgalmatlanul visszaél a nézet ellen ezzel a sok ráruházott joggal. — s a jövőre óvatosabb lesz s kétszer is meggondolja, amíg valamit ismét államosít. Addig is jó volna pedig, ha ott ahol iskola-államosítási törekvések mutatkoznak, egyebek között az arra hivatottak erről a szempont-ról is felvilágosítanák a népet. Most jó alkalom van erre, amikor a saját tapasztalásából látja, hogy ami állami, az nem okvetlenül mindig jó is, sőt alkalmilag nagyon is rossz. (Én azt tartom, rendszeren rossz.)

A fentérintett tárgyakban hozott határozatok a zsinat első napjának délelőttjét foglalták le. Látnivaló, hogy egy rövid délelőttön, minden nagyobb vita nélkül mily sokban határozatok. Am ez a gyorsaság nemcsak a negyvennyolcas év rohamos tempójából magyarázódik, hanem abból is, hogy ezek a letárgyalt ügyek mind jól elő voltak készítve, egy részüket pedig a közvetlenül megelőző státusgyűlésen már részletesen és behatóan megvitatták.

A délutáni ülésen elővették azokat a dolgokat, amikre nézve a veszprémi püspökök kellett megküldeni a határozatok szövegét.

Első tárgy volt a vasárnapok és ünnepnapok megtartásának ügye. A meghozott határozatokból látható, hogy ebben a tekintetben már akkor sok és alapos panasz volt.

Kimondották, hogy a lelkészeknek szigorú kötelessége célszerű beszédekben a hívekkel megértetni a vasár- és ünnepnapok megtartására vonatkozó isteni és egyházi törvény teljes jelentőségét és kiterjedését az erkölcsi életre vonatkozó minden részletében.

Ebből tehát az következik, hogy a pap urak vagy nem prédikáltak a régi jó világban, vagy ha igen, nem tették azt gyakorlati azaz praktikus formában, másképp a zsinat nem utasítaná őket célszerű beszédek tartására.

Bizonyos igaz, hogy ennek és a következő pontoknak megvitatása már csakugyan eminens feladatai közé tartozik a püspökmegyei zsinatnak. Itt kell behatóan megvitatni, hogy minő módok és eszközök által lehet a keresztény hitéletet emelni, első sorban célszerű vagyis praktikus beszédek tartása által.

Bizonyos, hogy itt haladnunk kell a korrall, azaz hogy a kor kívánalmához kell alkalmazkodnunk. A mai kor emberét a gyors közlekedés, a technika szédületes vívmányai lelkében is átalakították. Csak azt hallgatta meg szívesen, ami rövid, érdemes és velős.

A keresztény oktatásban is gyakorlati útmutatásokat vár az erkölcsi életre.

És jogosan. Mert a kereszténység nem ábrándozás, amely „kancsal szemekkel csalán festett egékbe néz;” hanem a maga legteljesebb mivolta szerint gyakorlati életszabály. Úgy kell élni, — ahogy Krisztu tanítása és élete mutatja.

Élet és tevékenység, — a keresztény eszme. A nagy Proházska apostolkodásának is ez a tengelye.

Nem lehet ám többé az anyaszentegyházat a paplak tornácairól püspászó mellől való kommandóval dirigálni, amúgy táblabíró módra, mintahogy a vármegye dolga dirigálódott a nemesi kuriák ámbitusáról.

Ezek a szép idők még elmúltak. Azért említem föl ezt itt most, mert amint a következőkben látnivaló lesz, a zsinat főurai sok jót határoztak, de ennek a sok jónak a végrehajtását, teljesen az említett táblabíró észjárással a tanítóra, kántorra, sekrestyésre, megyebíróra, — in majoribus vero a világi hatóságra bízták. Ők majd csak a plébánia ablakából nézik a világ további folyását.

A prédikálásról szóval, nem elég prédikálni, sőt az sem elég, ha szépen prédikál valaki, — hanem gyakorlatilag, vagyis jól és amint már mondtam, röviden kell prédikálni.

Elvégre, — amint az öreg Finályi mondta nekem egyszer, aki valamit jól tud, az röviden is meg tudja azt mondani. Aki sok olvasás s még több elmélkedés árán vérebe szitta a keresztény hit igazságait, az röviden, velősen mégis tudja mondani és ami a fő, olyan cselekedetekre tudja indítani híveit, amik a bevett keresztény igazságokból fakadnak.

A hosszas beszéd, vagy a kellő tudás, vagy a kellő előkészület, de leginkább és legtöbbször a felhívásnek a jele. Innen van, hogy az egyháztól elszakadt felekezetek vagy egyáltalában nem prédikálnak (mint a moszkovíták), vagy pedig rém-hosszú és terjengős prédikációkkal ölik a hívek lelki szomszúságát, mint ahogy széles e világban a százak szerint elterjedt protestáns felekezetek teszik. Gusztáv Adolfnak, aki Botond-bárdja vala az európai protestantizmusnak, már a leánya, svéd Krisztina inkább lemondott a katolikus hitre. Saját bevalása szerint az volt egyik oka, hogy atyja hitét elhagyta, mert a svéd prédikátor urak elviselhetetlen hosszúságú papolással gyilkolták a békétűrését és a protestáns meggyőződését.

De az úgynevezett szép (vagyis a szentimentális) prédikálás sem ér semmit. Pál apostol azt mondja, hogy a gyermekeknek tejbekeását, a felnőtteknek szilárd és tápláló lelki eledelt kell nyújtani; limonádet sehol sem ajánl. Volt idő, hogy a szentimentális prédikálást, a frázisokkal való harangjátékot, a minden felekezetű tiszteletsek nyomán a mi papjaink is nagyon kedvelték. Olyan plébánián működtem, ahol az én működésemet megelőző két évtizedben, egymásután két híres és nagy szónok volt a plébános. Az egyik sok beszédet írásban is hátrahagyta. Néha olvastam őket. Gyönyörködtem a sok szép frázisban, mint ahogy egy virágos szönyegen szokott az ember, néha szinte lábujjhegyre ágaskodva bámultam egy-egy hatásos szónoki rakéta sustorgó felszállását, — de keresztény katolikus igazságot egyetlen beszédben sem találtam. Biz azokat nemhogy protestáns templomban, de akár a zsinagógában, vagy hogy többet mondjak valamely szabadkőműves páholy ünnepi munkáján is el lehetett volna mondani. És a plébániában élő hagyomány is azt tar-

totta, hogy ezeken a híres prédikációkon mindig több volt a máshitű, mint a hívő keresztény katolikus.

De nemcsak célszerű beszédek által óhajtották anno 48. a vasárnap megszentelését biztosítani, hanem azt is elhatározták, hogy tanítókat, megyebírákat, egyháziakat részint ellenőrizzék, részint sereghajtók gyanánt tereljék be a népet ünnepelni a templomba. Követelték azt is, hogy az állam hajthassa végre a már eziránt meglevő törvényeket s hogy koresmákban tánc a veesernye utánig ne legyen.

Ma, közel hatvan év múlva, ki ne látná, hogy sokkal rosszabb az állapot és sokkal indokoltabb ezt az ügyet egy újabb zsinaton tárgyalva, lehetőleg olyan megállapodásra jutni, amely aztán ne maradjon pusztán írott malaszt. Az orvoslás módjai részben az egyház kezében vannak, de részben az állam kezében is.

Való igaz, hogy a prédikálás, a felvilágosítás, a vasárnap megszentelésének folytonos hangoztatása nagyon szükséges azon elvnel fogva: *insta opportune, importune*. Am ez nem elég; mert tapasztalati tény, hogy a vasárnap meg nem szentelő nem jártván templomba, a prédikációt sem hallgatják. Itt tehát más módokhoz kell nyulni. A kath. egyleti élet útján és (amint Lueger mondja) a kiméletlen agitáció útján itt többet lehet elérni. Én inkább kitartó agitációt mondanék. Vagyis szüntelenül követelni kell, hogy a hívek ne dolgoztassanak olyan iparosokkal, ne vásároljanak olyan kereskedőknél, akik a vasárnapi köteles munkaszüneten kívül az ünnepeket is meg nem tartják. Hát hiszen bezárják a boltot vasárnap 10 órákor ha muszáj és ahol muszáj; de már Úrnapon annak rendje-módja szerint seftelnek. A szülőket ki kell oktatni, hogy ha fiaikat iparra adják, csak olyan mesterhez adják, aki szerződésileg kötelezi magát arra, hogy vasárnap reggeli 8 órától a fiúnak esti 6 óráig teljes szabadságot ad, hogy vallása kötelmeit teljesíthesse. Ezek és ezekhez hasonló módok és eszközök megvitatása és az egyöntetű eljárás megállapítása volna valódi és üdvös feladata egy a modern kor színvonalán álló megyei zsinatnak.

De jó volna kiterjeszkedni arra a jó példára is, amit a papság köteles e tekintetben nyújtani. Mert hát hiába prédikálunk mi a vasárnapok és ünnepek megszenteléséről, ha a parokiabeli háztartás és a pap személyes rossz példája leront minden üdvös intelmet.

Ha ott kora reggeltől folyik a nagy patália; szőnyegporolás, eseledszidás, baromfikopasztás, lötás-futás stb. Míg maga a főúr szivarozva megy a templomba nagymisést mondani, a cseledje nagy ostentációval viszi a pléhen a jól kikent malacot sütni a pékhez. Delután meg a trafikust zaklatják, mert elfogyott a szivar oda-fönt; a litániát pedig a kántor fújja, mert pagátot kerget a pap.

Ami pedig az állami legisláció hozzájárulását illeti, mivel immár a hosszú évek tapasztalatai szerint is világos, hogy a vasárnapi munkaszünetről szóló mostani törvény csak amolyan tessék-lássek-fele liberális tálalom, amelynek hézagait maga az államkormány is előszeretettel tágtítja: világos, hogy a politikai agitáció által a képviselőjelölteket kell reászoritani egy újabb, szigorubb, úgy az erkölcsi, mint a szociális bajokat orvosló törvény megalkotására. Itt különösen a nagyipar terén tapasztalható visszaélésekre kell tekintettel lenni. A szombat esti munkabér kifizetés feltétlen betöltését minden erővel szorgalmazni kellene. Mert ha hétfőn reggel fizetnek s követelik a rögtöni munkafelvételt, nem úszik el szombatról vasárnapra hajló éjszaka az egész heti kereset

stb. . . Van p. o. itt Erdélyben egy óriási iparvállalat. Ez minden hónapban egyszer, mégpedig a hónap második vasárnapján fizet. Így hát délelőtt az egész munkásnép a fizető helyen ácsorog s a templom üres; délután pedig kezdődik a rettenetes ivás és dorbézolás. Ez a második vasárnap az ottani esendőrs Directoriumában így van bejegyezve: du pl. I. Cl. cum Oct. A bíróságnak pedig ez a második vasárnap szintén mindig kritikus napja.

Az ilyen dolgokat tehát a püspökmegyei zsinaton kell felfejteni s onnan, testületi fölterjesztésben kérni és követelni a törvényhozástól erélyes és gyökeres orvoslást.

Egyes szolgabírák, alispánok jóindulata itt nem sokat segíthet.

Kiadóhivatal üzenete.

Ft. M. K. A dolog rendben van. Egy kis tévedés forgott fenn.

Ft. Gy. L., M. I. A hirdetésekért a díjak még nem érkeztek be.

Többeknek. Pályázati hirdetések megrendelésénél a közlési díjak (a 2 kor.) a megrendeléssel egyidőben beküldendők.

P á l y á z a t.

— *A gyergyóalfalvi* róm. kath. egyháztanács egy segéd kántor-tanítói állásra pályázatot hirdet.

Jövedelme: a) kepe megváltás címen: 600 Kor. b) az iskola pénztárából 200 Kor. c) természetbeni lakás, és a kántori jövedelem egy harmada.

Kötelességei: Minden kántori, egyházi teendőben segédkezni, ünnepélyes istentiszteletek előtt az olvasó telőmondattal és az egyháztanács által megjelölendő osztályt önállóan vezetni.

Kik ez állomást elnyerni óhajtják, sziveskedjenek kellően felszerelt pályázatukat alulírott egyháztanács elnökéhez szent.

16-ig beküldeni és e napon délután énekpróbára megjelenni.

Gyergyóalfalú, 1906. augusztus hó 19-én.

Miklós István.

plébános, isk. széki elnök.

Lehetővé teszi, hogy a szobák mázolás alatt is használtassanak, mivel a kellemetlen szag és fassú, ragadós száradás, mely olajfestékek és az olajlaknak sajátja — elkerülte. E mellett használata olyan egyszerű, hogy kiki maga végezheti a mázolást. A palló nedves tárgyival feltörölhető, anélkül, hogy elvesztené fényét. Meg kell különböztetni

szinezett szobapalló fénymázt,

sárgásbarnát és mahagonibarnát, mely akárcsak az olajfesték fűdi be a padlót s egyúttal fényt is ad Ezért egyaránt alkalmazható régi és új pallóra Teljesen beföd minden foltot, korábbi mázolást* stb. van azután

tiszta fénymáz (szinezetlen)

új pallóra és parkettra: mely csupán fényt ad. Különösen parkettra és olajfestékekkel már bemázolt egész új pallóra való. Csak fényt ad, emel-fogva nem fűdi el a famustrát.

Postacsomag, körülbelül 35 négyzetméter 2 közep nagyságú szobára való) 5 frt. 90 kr. vagy 9¹/₂ márká.

A közvetlen megrendelések minden városban, ahol raktáron vannak ide küldendők. — Minta mázolások és prospektusok ingyen és bérmentve küldetnek. A bevásárlásnál tessék jól

vigvázni a cégre s a gvári jegyre, mivel ezt a több mint 35 éve létező gyártmányt sok felé utánozzák és hamisítják, rossz és gyakran a célnak meg nem felelő minőségben hozzák forgalomba.

Cristoph Ferenc

a valódiszobapadló fénylakk feltalálója és egyedüli gyártója

FÖRAKTÁR:

DAHINTEN VIKTOR

vaskereskedésében GYULAFEHÉRVART.

Nyavalyatörés!

ki nyavalyatörés, göres és más ideges állapotban szenved, kérjen iratot, ingyen és bérmentve kapható a szabad. Hattuyi gyógyszerár által Majna Frankfurt.

Ha köszvényben, reumában szenved,

ne kísérletezzen semmiféle szerrel, hanem vegyen egy üveg

Dr. Fleisch-féle köszvény szeszt

mely eszűt, köszvényt, reumát, kéz-, láb-, hát- és derékfájást, kezek és lábak gyengességét, ütést, erőltetést, rándulást, ficamódásból származó fájdalmakat és daganatokat biztosabban gyógyít mint bármely más külső vagy belső gyógyszer. Hatása a legrövidebb idő alatt észlelhető, még a legregőbb bajoknál is, melyeknél sem fürdő, sem gyógyszer nem használt. Kapható a feltalálónál, és egyedüli készítőnél:

Dr. Fleisch Emil „Magyar Korona” gyógyszerárában. Győr, Baross-ut 24. szám. Budapesti főraktár: Török József gyógyszerárában, Budapest VI. Király-utca 12. Andrássy-ut 26.

1 és fél deciliteres üveg ára 2 K. Huzamosabb használatra való „Családi” üveg ára 5 K. 8 kis vagy 2 „családi” üveg rendelésénél bérmentve utánvétellel küldjük.

RÉTA Y és BENEDEK

Oltárépítő és templomberendezési műintézete, egyházi szerek és zászlók gyára, elvállal templomok teljes berendezését, felszerelését, kifestését és kikövezését.

BUDAPEST, IV., VÁCZIUTCA 59. SZ.

Főpásztori körlevelek és másnemű könyvek,

avagy diszművek bekötését olcsó árban elvállalja, jól

és gyorsan eszközli

PAPP GYÖRGY könyvkötészet

G y u l a f e h é r v á r t.

A bekötésre szánt körlevelek jól csomagolva a legtávolabbi helyről is beküldhetők, a pontos összeállításért a vállalat felelősséget vállal.

Felhívjuk a t. közönség becses figyelmét azon körülményre, hogy a **Közművelődés** jelen alakjában **hirdetéseket** is közöl.

Emnélfogva tért nyer lapunkban az adásvételi ügylet iránti érdeklődés is, a mennyiben birtokok eladását, vagy vételét, haszonbérleteket, állások betöltését, árverések vagy árlejtések határidejét, ipari és kereskedelmi cikkek ismertetését és ajánlását egyszerűen lehet eszközölni, — továbbá gyógyfürdők, nyári lakok, szőlőkertek, gyógyító és tápszerek, borok, ásványvizek és másnemű italok eladására vagy vételére és mindennemű szükségletek kielégítésére igen kényelmes módon lehet eladót, illetve vevőt találni.

Sikeresen lehet továbbá a **Közművelődésben** való hirdetés útján értékesíteni eladásra szánt könyvtárakat, irodalmi műveket, zeneeszközöket, festményeket, könyveket, képeket, újságlapokat, szobrokat fegyvereket, régi pénzeket, ékszereket, butorokat, háztartási gazdasági és más eszközöket stb. stb.

Hirdetési feltételeink a következők:

Egy egész oldal területet elfoglaló hirdetés egyszeri közlési díja		K. 10.—
Egy fél oldal		„ 6.—
Egy negyed	„	„ 4.—
Egy nyolczad	„	„ 3.—
Egy tizenhatod	„	„ 2.—
Egy harmincketted	„	„ 1.—

Iparosok és kereskedők többszöri hirdetés megrendelése esetén 10% árengedményben részesülnek.

A hivatalos hirdetések közlési díja külön árszabás alá esik és pedig cm. területes számítással, mely területnek egyszeri közlési díja 10 fillérben van megállapítva.

Hirdetések szövegezését is elvállaljuk, de annak fejében külön 1 korona díj számíttatik fel.

==== **A hirdetések díja előre fizetendő.** ====

Hirdetésekre vonatkozó megrendelések és pénzküldemények a kiadóhivatalba intézendők.

Tisztelettel

a kiadóhivatal.